

них прав і обов'язків (ч. 2 ст. 3 СК України); це рівноправний союз між чоловіком і жінкою, який зареєстрований в органі РАЦС та укладається на невизначений строк. Звідси випливає, що при проживанні жінки і чоловіка однією сім'єю без державної реєстрації шлюбу в них не виникає прав і обов'язків подружжя, хоч сімейний союз існує. Не змінює цього становища навіть і той факт, що вони укладають певний шлюбний обряд за звичаями тієї чи іншої народності або шлюбний релігійний обряд (вінчання). Хоч у випадках, передбачених законом, шлюбу, що укладений за релігійним обрядом, надається юридичне значення. Це стосується шлюбів, які укладені за релігійними обрядами до створення або відновлення державних органів РАЦС (ч.ч. 2, 3 ст. 21 СК України).

У Конституції України передбачено право на особисту свободу, яке дає підстави стверджувати, що кожна людина має право сама обирати форму створення сім'ї (перебування в зареєстрованому шлюбі або перебування у фактичних шлюбних відносинах). Саме п. 2 ст. 3 СК України закріплює це конституційне право чоловіка і жінки, а ст. 5 СК України гарантує, що «ніхто не може зазнавати втручання в його сімейне життя, крім випадків, встановлених Конституцією». Таким чином, незалежно від підстав створення сім'ї правовий статус її учасників поставлений в однакову правову площину.

*Адаховська Надія Сергіївна,*

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права*

*Національного університету «Одеська юридична академія»*

## **ДО ПИТАННЯ ЗАКОННОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА НЕПОВНОЛІТНІХ**

Законне представництво неповнолітніх – це міжгалузевий правовий субінститут, цілями встановлення якого є: заповнення дієздатності неповнолітніх; нагляд за їх поведінкою (діями), а також захист їх прав і законних інтересів. Основи даного правового субінститута закладені в нормах сімейного та цивільного права, які визначають спеціальний правовий статус «законного представника неповнолітнього» батькам, усиновителям, опікунам, піклувальникам, прийомним батькам, а також організаціям для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, в які діти поміщаються під нагляд за актом органів опіки та піклування».

Однією з цілей законного представництва є захист прав і охоронюваних законів інтересів неповнолітніх, гарантованих загальновизнаними нормами міжнародного права, Конституцією України і іншими нормативно-правовими актами. Належне здійснення такого роду захисту підкріплено нормами, що забезпечують контроль за діями законного представника. Якщо інтереси останнього суперечать інтересам дитини, він не має права представляти його як в цивільних та інших матеріально-правових відносинах, так і в суді, і підлягає заміні. Призначення в цьому випадку законного представника є обов'язком органу опіки та піклування.

Захист права в широкому сенсі, зобов'язує законних представників не допустити, щоб права і законні інтереси неповнолітніх були порушені або обмежені ким би то не було. Тому належне виконання законними представниками обов'язків щодо захисту прав і законних інтересів неповнолітніх передбачає законну і своєчасну реалізацію майнових і особистих немайнових прав неповнолітніх в різних правовідносинах.

Реалізація правоздатності пов'язана з наявністю у особи дієздатності. Заповнюючи відсутню дієздатність неповнолітнього, законні представники в залежності від віку неповнолітнього можуть «заміщати» останнього в відповідних правовідносинах, виступаючи від імені та в інтересах неповнолітнього. Або такої заміни не відбувається, а захист прав і інтересів неповнолітнього здійснюється законними представниками від власного імені в різних формах. Випадки «заміщення» неповнолітнього його законним представником при вчиненні тих чи інших юридично значимих дій зменшуються в міру дорослішання першого.

Неповнолітній з віком наділяється законом все більш широкими правами на самостійну участь у цивільних, сімейних, трудових та інших матеріальних, а слідом за цим і процесуальних правовідносинах. Однак оскільки такий неповнолітній ще не досяг повної фізичної і психічної зрілості, закон встановлює в яких випадках і в якій формі неповна дієздатність неповнолітнього заповнюється його законним представником.

Недотримання цих вимог тягне за собою несприятливі правові наслідки. Наприклад, відсутність письмової згоди або наступної письмового схвалення правочину законним представником, якщо він був здійснений неповнолітнім у віці від 14 до 18 років, є підставою для визнання правочину недійсним (ч. 2 ст. 222 ЦКУ України). Правочин малолітнього є нікчемним (ч. 2 ст. 221 ЦКУ України). Заповнення дієздатності неповнолітніх також є однією з цілей законного представництва як міжгалузевого правового субінститута.

Здається, що традиційна конструкція представництва при захисті (в широкому сенсі) прав та інтересів неповнолітнього може бути використана тільки в тому випадку, якщо при здійсненні законним представником юридично значущої дії в інтересах неповнолітнього відбувається безпосередня (пряма) реалізація того чи іншого матеріального або процесуального права неповнолітнього в конкретних правовідносинах. У тому випадку, якщо діями законного представника створюється передумова для реалізації належного неповнолітньому права або дії законного представника мають самостійне правове значення, вони повинні здійснюватися законним представником від власного імені як носієм спеціального правового статусу. Цим, однак, не обмежується сутність законного представництва. Батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники, організації, в які неповнолітні поміщені під нагляд також відповідають за шкоду, заподіяну неповнолітніми третім особам (ст. 1178-1179 ЦК України). Цивільно-правова відповідальність в цьому випадку покладається на осіб, що володіють спеціальним правовим статусом законного представника за невиконання або неналежне виконання ними покладених на них законом спеціальних обов'язків. Покладання цивільно-правової відповідальності на зазначених осіб є елементом спеціального правового статусу «законний представник неповнолітнього».

Отже, аналіз правових норм свідчить про те, що в законодавстві термін «законний представник» неповнолітнього використовується не тільки в тому випадку, коли батьки, усиновителі, опікуни і піклувальники виступають від власного імені, заміщаючи неповнолітнього, але і тоді, коли останні надають неповнолітньому сприяння в здійсненні належних йому прав. Таке сприяння може виражатися в безпосередній присутності законного представника при реалізації неповнолітнім своїх прав і обов'язків, схвалення вчинених ним юридично-значимих дій, дачі письмової згоди на їх вчинення.